

*Гришакевич Г. І.,**кандидат філологічних наук, доцент,**завідувач кафедри української мови та методики її навчання
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОВІРКИ СЕЛА ЧЕРЕВКИ ОВРУЦЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу фонетичних особливостей рідної для авторки середньополіської говірки села Черевки Овруцького району Житомирської області. На основі власноруч зібраного впродовж кількох десятиків років діалектного матеріалу (записів зв'язного говіркового мовлення) від інформаторів старшого покоління досліджено фонетичні особливості зазначеного населеного пункту в царині вокалізму та консонантизму, переважна більшість яких сягає найдавніших періодів розвитку української мови, що вкотре підтверджує архаїку Полісся як унікального діалектного континууму. Усі відзначені фонетичні риси цілком закономірно засвідчують належність досліджуваної говірки до середньополіського діалекту північноукраїнського наріччя. Найбільше виразних діалектних рис спостерігаємо в царині вокалізму (збереження етимологічних [o], [e] в новому закритому складі; наявність [ê] на місці Ъ, відсутність [и], функціонування звуків неоднорідної артикуляції [и], [ê], [ô] та ін.). Серед фонетичних рис у системі консонантизму відзначаємо насамперед ствердіння [ц], [р], [т], [с] (останнє – здебільшого в постфіксі -ся, (-сь)), значне пом'якшення низки приголосних через відсутність звука [и], заміну його на [і], відсутність звука [ф] тощо).

Водночас зібраний матеріал дає підстави стверджувати, що зафіксовані риси практично не зазнають динаміки в плані заміни їх літературною мовою, на відміну від, наприклад, лексичних особливостей, що свідчить не тільки про їхню архаїку, а й про тяглість із покоління в покоління впродовж значного проміжку часу, оскільки фонетична система – найстабільніший складник загальної мовної системи діалектного мовлення, яка, завдяки збереженню низки давніх раритетних рис у царині вокалізму та консонантизму, виразно ідентифікує мешканців говірки як представників середньополіського етномовного континууму на тлі інших, оскільки є найбільш усталеною й найменше піддається екстралінгвальним чинникам.

Ключові слова: говірка, середньополіський діалект, діалектний текст, фонетичні особливості, вокалізм, консонантизм.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Діалектологічні дослідження сьогодні відіграють важливу роль у розв'язанні низки важливих проблем українського глота та діалектогенезу з огляду на збереження в говірках таких лінгвальних рис, які існували в найдавніші періоди й утрачені літературною мовою. Водночас актуальним є вивчення діалектного мовлення архаїчних ареалів Славії, до яких належить і Полісся, крізь призму діалектного тексту, адже саме у зв'язному говірковому мовленні діалектні особливості демонструють своє функціонування на різних мовних рівнях, зокрема

й фонетичному. З огляду на зазначене важливим є дослідження говіркових рис у різних ареалах українського діалектного континууму для створення цілісної картини народного мовлення як важливої складової культури та світогляду діалектоносців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї теми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Насамперед зауважимо, що територія Полісся як специфічний у мовному сенсі ареал здавна була об'єктом вивчення діалектологів, які передовсім зосереджували увагу на лексичних особливостях поліських говорів, хоча відомі й напрацювання лінгвістів у царині вивчення фонетичних рис як північноукраїнського наріччя зокрема, так й українського етномовного континууму загалом із позиції діахронії та синхронії (Ф. Жилко, Б. Кобилянський, С. Бевзенко, Г. Шило, Й. Дзєндзелівський, А. Москаленко, К. Герман, А. Залеський, П. Ткачук, Г. Півторак, І. Матвіяс, Т. Назарова, Г. Мартинова, Л. Фроляк, В. Мойсієнко, В. Михайленко, О. Іщенко, М. Гнатюк та ін.).

Досліджувана говірка територіально належить до середньополіського діалекту, фонетичні особливості якого в діахронному плані докладно проаналізовано в монографії В. Мойсієнка [1]. Сихронний аспект дослідження фонетичних рис указаної території представлено в докторській дисертації М. Никончука [2], у низці статей Т. Назарової [3; 4] у публікації В. Мойсієнка [5], хоча зазначений населений пункт не потрапив у поле їхнього зору. Водночас зауважимо, що діалектний матеріал із цієї говірки не представлено в Атласі української мови [6], хоча в ньому репрезентовано 17 говірок Овруцького району. Натомість у «Лексичному атласі Правобережного Полісся» М. Никончука [7] подано матеріал із 32 н. п. Овруцького району, з-поміж них і с. Черевки (н. п. 108). У цьому лінгвогеографічному виданні акцентовано увагу на лексичній системі зазначеного ареалу, хоча в її репрезентантах відзначено й певні фонетичні риси.

Усе зазначене вище дає підстави вважати актуальним дослідження фонетичних особливостей указаної говірки, яка з цієї позиції не була предметом системного опису. Крім того, доцільним вважаємо аналіз фонетичних рис саме в записях зв'язного діалектного мовлення, оскільки діалектний текст як джерело свідчень для вивчення мови в її просторовому вияві (в окремих говірках чи ширших ареалах) є універсальним щодо структурних рівнів мови [8, с. 115], тобто, як зауважують діалектологи, об'єктивним джерелом вивчення різних рівнів мовної системи, зокрема акцентуаційного, фонологічного, фонетичного, морфологічного та синтаксичного [9, с. 5–6], що уможливило представлення діалектного явища в системі й простеження всіх закономірностей його функціонування в говірковому мовленні.

Формування мети статті. Мета статті – проаналізувати діалектні фонетичні особливості середньополіської говірки села Черевки Овруцького (зараз Коростенського) району Житомирської області в царині вокалізму та консонантизму, зафіксовані в діалектному тексті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Село Черевки Овруцького (за останнім територіальним поділом – Коростенського) району – давно заселена територія, перша писемна згадка про нього датована 1687 роком. Про архаїку цього населеного пункту свідчать розміщені на його території поселення доби неоліту та давньоруський курганний могильник [10, с. 524], а також, звичайно, і діалектне мовлення, яке зберігає на всіх мовних рівнях архаїчні елементи.

Запис зразків зв'язного говіркового мовлення на різну тематику (обрядовість, побут, господарювання, міфологічні уявлення, ономастикон тощо) впродовж кількох десятиків років від жителів старшого покоління уможливує на їх основі здійснення аналізу різних рівнів мовної системи, зокрема й фонетичного, адже саме діалектний текст як надійне джерело багатоаспектних досліджень дає змогу об'єктивно й вичерпно описати фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні особливості тощо чи іншого говіркового масиву [11, с. 60].

Аналіз фонетичних рис здійснюватимемо за матеріалами текстів про одяг та взуття, частина яких записана у 2001–2002 рр., а інша – упродовж 2019–2021 рр. для спостереження за динамікою та підтвердження збереження говіркових особливостей упродовж тривалого періоду як результату тягlosti мовних явищ.

Виразно демонструють більшість діалектних рис досліджуваної говірки в царині вокалізму (підкреслено) та консонантизму (виділено) наведені нижче уривки діалектного зв'язного мовлення, у першому з яких інформатор розповідає про процес виготовлення взуття з лика дерев, яке ще до середини ХХ ст. було основним у вжитку поліщуків, а в другому – загалом про поясну традиційний одяг, особливості його виготовлення та функціонування:

1) *иш'л'і в л'єс' / д'єр'і 'лц'ко з л'о'зи' / а'бо 'дуба / а'бо 'л'ін'і / р'єзал'і плас'т'інк'і / й'єк' 'л'єнточк'і / рос'парвал'і / і во'ни' ста'вал'і м'йак'іє / ч'іс'т'і 'л'і 'нож'іком' / б'рал'і ш'тц'р'і / ч'і ш'єс'т' 'палочок' / а по'т'ом' ч'араз' 'ц'іє 'палочк'і пропус'ка'і 'лц'ко / ро'б'іл'і та'ку к'л'єточку / перепл'єтал'і 'уд'о'ж'і 'упо'па'рек' / а з кра'й'о'у полу'чал'іс' 'уши' / про'т'агвал'і во'лок'і / вуши' і 'уз'вал'і //;*

2) *чоло'в'єч'іє шта'ни' бу'л'і ш'і'рок'іє / к'раснц'іє а'бо 'б'єлц'іє / ш'іл'іса з полот'на і назц'вад'іса шаро'варам'і / на 'пойас'і пр'і'у'язвалає ва'р'овочка / й'єка д'єр'жала йіх на 'пойас'і // доу'жц'нойу по 'к'оточк'і // шоб во'ни' бу'л'і к'раснц'іє (бо 'с'є во'ни' бу'л'і 'с'єрц'іє) кра'с'іл'і у вол'ховому 'л'іс'т'і // спод'н'іца за ц'в'єтом мог'ла бут' й'єка-н'єбуд' (у ко'го й'єка бу'ла) // за х'вормо'у пра'ма і доу'га / а'бо мог'ла бут' на ре'з'ін'ци' / а мог'ла п'росто зап'інац'а по'ла на по'лу // хвар'тух бу'д'єн'і 'ш'і'са з йа'когос' кус'ка полот'на / от п'раз'н'іч'ни' майє бут' об'єзат'єл'но 'б'єл'єн'к'і з 'в'іш'ітц'м'і по й'єм к'в'єточкам'і / а'бо п'росто й'єк'імс' ор'наментом // за'у'язва'єса 'з'аду // в'он' бу'є к'р'очіш'м' од спод'н'іцц'і // ко'му-ко'му / а от ба'ременц'м' жон'кам' об'єзат'єл'но т'реба бу'ло но'с'іт' хвар'ту'ха шчод'н'а / шоб д'іт'а наро'д'ілоє на 'лц'єн'к'є / а з 'к'єскам'і на го'л'о'цц'і //.*

Як видно з поданих текстів, досить виразно й системно в них проступає одна з найважливіших фонетичних рис у царині вокалізму – відсутність звука [и] й функціонування на його місці відповідників [і], [и']. Про це ще в II пол. ХХ ст. писав М. Никончук, який зауважував, що на Середньому Поліссі, особливо в північних районах Житомирської області (досліджувана говірка якраз і розміщена на цій території), звук [и] відсутній, а реалізується в зазначених вище відповідниках [4, с. 42–43]. Водночас зауважимо, що таке явище представлено в будь-якій позиції в слові незалежно від частини мови. Збереження її й сьогодні в мовленні жителів села засвідчує стійкість такої риси та її системний характер.

Водночас не менш важливою ідентифікаційною рисою в досліджуваній говірці є наявність звуків так званої неоднорідної артикуляції [ô] та [ê] як на місці етимологічних [о], [е], так і останній як рефлексія Ъ, причому ці відповідники функціонують здебільшого в наголошеній позиції, переважно в новому закритому складі, а ятевий рефлекс – й у відкритому, особливо у флексіях.

Уперше акустичну характеристику таких звуків описав М. Никончук. Учений вважав, що [ô] витворився з дифтонга [yo] після передньоязикових, губних, задньоязикових і глоткового [4, с. 38]. Подібна історія й звука [ê] на місці давнього відповідника або Ъ.

Зауважимо, що саме ця риса порівняно з періодом II пол. ХХ ст. зазнала деяких змін, оскільки до 50–60-х років ХХ ст. тут існували дифтонги, а в 70–80-х роках М. Никончук за значним масивом зібраного діалектного (переважно лексичного) матеріалу вже відзначає вимову монофтонгів на місці Ъ, тобто звука неоднорідної артикуляції [ê] під наголосом та монофтонга [е] в ненаголошеній позиції, але водночас у мовленні представників старшого покоління фіксує часткове збереження дифтонгічної вимови, зазначаючи, що в закритих й у відкритих складах артикуляція Ъ характеризується «однорідністю підняття, гомогенною висотою тону, локалізацією та статикою активних органів під час витримки», тому давній Ъ розвинувся в [ê] в новозакритому складі та в [е] – у відкритому [2, с. 111, 115], що зумовило відсутність складних звуків двокомпонентної фонетичної структури в наголошеному вокалізмі середньополіських говірок і заміну їх специфічними монофтонгами. Зібраний нами матеріал і сьогодні повністю підтверджує думки вченого про таке явище.

Поряд із зазначеними вище особливостями середньополіський етномовний континуум від інших відрізняє ще одна риса – наявність [е] на місці [є] в ненаголошеній позиції, тобто в діалектах, на відміну від літературної мови, деназалізація має дещо інші наслідки.

Таке явище докладно проаналізував М. Никончук. На його думку, велику роль у синхронії та діахронії поліського вокалізму відігравали в минулому й відіграють тепер позиційні обмеження, бо на території Середнього Полісся рефлексія [є] залежить від наголосу – [е] в ненаголошеній позиції на місці [є] [4, с. 44]: *на мо'й'о' пам'єт'і шче йє та'к'є / шо на с'ватан'є т'реба шоб бу'ло до н'є'т'і хо'рош'іх хус'ток' / а на в'є'єл'є т'реба / шоб бу'ло 'д'єв'єт' / а то і б'л'ш' / с'к'л'кі бу'ло род'н'є //*

Досліджувана говірка, на відміну від інших, які сусідять із нею, має одну визначальну рису – заміну [е] на [а] системно без винятків у заперечній частці *не* (пор.: *на про'с'і / на мо'л'і / бо*

на дам то'б'є ц'о'ї'є 'хусткі; х'лопці / на рв'єт ци'бул'і / хай шче рос'т'є / да'ваїте їа вам у 'хустку гур'к'оу на'рву /луч:є), а також часто в сполученні з сонорними, про що свідчать і наведені вище та нижче уривки.

Крім того, важливою діалектною рисою, зафіксованою в північних районах Житомирської області (сюди ж належить і наша говірка), які межують із білоруськими теренами, звідки, очевидно, вона й потрапила на українські землі, є [e] пом'якшувати попередній приголосний, що призвело до появи низки палатальних і напівпалатальних приголосних звуків: м'їт 'голови на 'можна ў 'с'єр'єду / бо 'буд'є бо'л'єт голо'ва і у д'є'вок 'будут 'с'єкт'їса і в'їна'дат 'косу' //.

Як бачимо, досліджувана говірка демонструє чимало специфічних архаїчних говіркових рис у системі голосних, які функціонують у мовленні представників старшого віку, передаючись із покоління в покоління, практично не зазнаючи впливу літературної мови та не набуваючи особливостей суміжних територій, що передовсім стосується такої фонетичної риси, як заміна [e] на [a].

Водночас і система консонантизму має низку особливостей на рівні фонетики, хоча виразних рис, які б відрізняли досліджувану говірку від інших середньополіських, особливо суміжних, не відзначаємо. Аналіз таких особливостей у системі консонантизму на значному за обсягом фактичному матеріалі дає підстави стверджувати, що найхарактернішими в системі консонантизму є диспалаталізація [p], [c], [t], [ц], відсутність [ф], значне пом'якшення низки приголосних, зумовлене двома змінами в царині вокалізму – відсутністю [и] та здатністю [e] пом'якшувати попередній приголосний звук, що призвело до палатальності в зазначених позиціях практично всіх приголосних, про що свідчать наведені вище, а також і нижче приклади.

Найбільш послідовно в мовленні жителів с. Черевки фіксуємо такі фонетичні особливості в системі консонантизму:

1) ствердіння [т] в особових формах дієслів теперішнього часу та у формі інфінітива: 'хустку д'єў'кам од'є'ват на об'є'зат'єл'но / а от жон'кам т'реба од'є'ват // во'ні' од'є'ваїут дв'є 'хустк'ї / 'першу заў'їазваїут у моло'д'їцу на'зад / а д'ругу н'їд 'бороду // ж'о́нка т'реба / шоб хо'д'їла 'коло ху'доб'ї ў 'хустці' / бо на'буд'є н'ї'чого в'ас'т'їса у хл'є'вах //; їак о'д'єт о'д'єжу на'в'їворот / то 'можут зу'роч'їт / пр'їст'рєк на'к'їнут / 'намоўк'ї на'мов'їт // а л'ўд'їна / їа'ка 'може шос воро'ж'їт / то во'на накла'даїє наў'м'їс'н'є / шоб до її'їє на пр'їста'вал'ї 'ц'їїє у'рок'ї да 'намоўк'ї //;

2) диспалаталізація [ц] у різних позиціях у словах: мер'їу од'є'ваїут со'рочку / спод'н'їцу / бл'ўзку / 'жемпара / п'їн'жа'к'оу на од'є'ваїут // ў тру'ну 'ложат шче со'рочку / спод'н'їцу / бл'ўзку / запас'ну о'д'єжу / ўс'у л':а'ну // нуд с'п'їну об'ї'зат'єл'но 'ложат л':а'не полот'но // на 'ног'ї ўзу'ваїут посто'лі лу'тов'їїє / б'єлі'їє / да 'б'єлі'їє 'нучї' //;

3) ствердіння [с] у постфіксі -ся (-сь): у'ранці' ўста'їу / од'є'ваїуса / од'є'ваїу 'хустку на 'голови / ум'ї'ваїуса / то'ди' ста'їу до обра'зоў і мо'л'уса / бо на 'мона баз 'хустк'ї до 'бога обраш'чац'а / мо'л'їц'а //);

4) відсутність звука [ф]. Як відомо, український діалектний консонантизм об'єднує саме ця риса, оскільки вона зафіксована практично на всій території України. На теренах Середнього Полісся діалектологи на місці [ф] відзначають відповідники [x], [п], [хв] [4, с. 47]. У досліджуваній говірці спостерігаємо тільки заміну [ф] на [хв]: їєк ум'ї'раїє л'ўд'їна / 'ж'о́нка / то

'тоже пр'їн'їнаїут два х'вартух'ї // ба'реман:їїє 'тоже об'ї'зат'єл'но но'с'їл'ї х'вар'тух // за'тї'кани' х'вар'тух но'с'їл'ї на п'раз'н'їк / а до 'печ'ї їа'к'ї-н'єбуд' / баз 'в'їш'ївок.

Водночас, фіксуємо явища, відзначені в говірці спорадично або непослідовно:

1) ствердіння [p], яке М. Никончук називав найпомітнішою особливістю в історії правобережнополіського консонантизму [4, с. 47]: кол'їс' 'мат'ї на ба'зар'ї ку'н'їла 'хустку бур'ач'ков'ого ц'в'єту / з мох'рам'ї / 'в'єл'мі кра'с'їву / то од'є'вала її'їє 'т'ол'кі на п'раз'н'їк / бере'ла / во'на 'довго л'є'жала у ск'р'їні / а по'т'ом їєк 'мат'ї у'мерла / то пок'лал'ї її'ї ц'у 'хустку у тру'ну //;

2) відсутність протетичного [в] чи швидше непослідовність його функціонування ('добре / їєк їє 'шанка-ву'шанка / ба'реш роз'їазваїеш 'ушї' з'верху да нуд боро'доїу заў'їа'заў / да ї 'т'єп'ло; д'єд ўс'є'да з'ї'моїу но'с'їу шанку-у'шанку / а вес'ноїу з її'їє 'баба нудс'ї'пала курча'н'ат / шоб 'добре 'в'ївал'їса / д'єр'жал'їса ўкуп'ї да шоб бу'л'ї чу'бати'їє / а д'єд по'т'ом сва'р'їуса на 'бабу //.

Аналіз системи консонантизму досліджуваної говірки дає підстави стверджувати про наявність, з одного боку, явища диспалаталізації, а з іншого – палаталізації значної кількості приголосних, зумовленої фонетичними особливостями в царині вокалізму. Крім того, тільки в системі приголосних, на відміну від голосних, спостерігаємо спорадичність чи непослідовність певних явищ.

Проаналізовані фонетичні риси цілком підтверджують належність досліджуваної говірки за наявними фонетичними рисами до середньополіського етномовного континууму й спорідненість її з іншими діалектами північноукраїнського наріччя, насамперед зі східнополіським [12, с. 581, 673–674].

Простежити за їхнім функціонуванням, системністю вияву й повнотою реалізації дали змогу саме діалектні тексти, які можуть бути використані як надійне джерело для вивчення фонетичної системи як однієї говірки, так і середньополіського діалекту чи північноукраїнського наріччя загалом.

Висновки з дослідження і перспективи наступних пошуків у цьому науковому напрямку. Отже, аналіз фонетичних особливостей говірки села Черевки Овруцького району Житомирської області дає підстави зробити низку висновків та узагальнень: 1) за наявними рисами в царині вокалізму та консонантизму досліджувана говірка належить до середньополіських як територіально, так і лінгвально (див.: [13]); 2) найбільше специфічних говіркових рис зберігається в системі голосних, причому деякі з них є унікальними, зафіксованими тільки в цій говірці (заміна [e] на [a]); 3) фонетичні особливості в системі приголосних є чіткими виразниками репрезентантів у більшості середньополіських говірок півночі Житомирщини, із поміж яких – значне пом'якшення низки приголосних з огляду на відсутність [и] та здатність [e] пом'якшувати попередній приголосний; 4) фонетична система – найстабільніший складник діалектного мовлення говірки, що уможливорює завдяки збереженню низки давніх раритетних рис переважно в царині вокалізму та рідше консонантизму виразно ідентифікувати жителів населеного пункту на тлі інших говірок як представників середньополіського етномовного континууму.

Перспективи наукових пошуків убачаємо в дослідженні та систематизації лексичних, фразеологічних, граматичних особливостей зазначеної говірки для створення комплексної

мовознавчої праці про лінгвальні риси окремого населеного пункту як репрезентанта мови та культури однієї з етнічних груп – поліщуків – та для здійснення компаративних фонетичних досліджень у царині діалектології.

Література:

1. Мойсієнко В. М. Фонетична система українських поліських говірів у XVI–XVII ст. : монографія. Житомир, 2006. 448 с.
2. Никончук М. В. Правобережнополіські говірки в лінгвогеографічному висвітленні : монографія. Житомир, 2012. 316 с.
3. Назарова Т. В. Деякі фонетичні гіперизми в українських говірках нижньої Прип'яті. *Діалектологічний бюлетень*. 1961. № 8. С. 18–30.
4. Назарова Т. В. Проблема перехідних говірок між українською та білоруською мовами. *Праці XI Республіканської діалектологічної наради*. К. : Наук. думка, 1965. С. 90–105.
5. Мойсієнко В. М. Фонетичні особливості поліського наріччя. *Українські і польські говірки пограниччя*. Люблін-Луцьк, 2001. С. 51–59.
6. Атлас української мови: в 3 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні [та ін.]; [редкол.: І. Г. Матвіяс (голова) та ін.]. Київ : Наук. думка, 1984–2001. Т. 1. Полісся, Середня Наддніпрянина і суміжні землі / [ред. тому І. Г. Матвіяс]. 1984. 91, [2] с., [350] арк. карт.
7. Никончук М. В. Лексичний атлас Правобережного Полісся. Київ, 1994. 465 с.
8. Гриценко П. Ю. Інформаційний простір діалектного тексту. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ, 2015. С. 100–118.
9. Мартинова Г. І. Вступ. Говірки Західної Полтавщини: до проблеми класифікації. *Говірки Західної Полтавщини. Збірник діалектних текстів*. Черкаси, 2012. С. 3–12.
10. Історія міст і сіл Української РСР. Житомирська область / Ред. кол. Чорнобривцева О. С. (голова редколегії), Булкін Г. П., Бутич І. Л., Василевський А. Ф., Вахбейт З. Д., Гудима Н. Г., Денисенко Г. І., Зайцев В. М., Іващенко О. М., Матяшук В. О., Москвін П. П., Новик М. К. (відп. секр. редкол.), Павлов О. О., Павловський А. А., Ремезов О. П. (заст. гол. редкол.), Чекарев Л. М. Київ, 1973. 724 с.
11. Глібчук Н. М. Ідіолект Парасковії Павлюк крізь призму діалектних текстів. *Діалекти в синхронії та діахронії. Текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ, 2015. С. 60–74.
12. Українська мова : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 820, [2] с. : іл.
13. Гримашевич Г. І. Діалектні тексти середньополіських говірок як джерело збереження фонетичних особливостей. *Філологічний часопис: науковий журнал*. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. Вип. 1 (14). С. 12–20.

Hrymashevych H. Phonetic features of hovirka of Cherevky Village, Ovrutsky District, Zhytomyr Region

Summary. The article is devoted to the analysis of the phonetic features of the Middle Polish Dialect of Cherevky Village, Ovrutsky District, Zhytomyr Region, native to the author. On the basis of dialect material (records of coherent spoken speech) collected by myself over several decades from informants of the older generation, the phonetic features of the specified settlement in the system of vocalism and consonantism have been investigated, the vast majority of which date back to the earliest periods of the development of the Ukrainian language, which once again confirms the archaic nature of Polissia as unique dialect continuum. The most expressive dialect features are observed in the area of vocalism (retention of etymological [o], [e] in a new closed syllable; presence of [e] in the place of Ъ, absence of [и], functioning of the sounds of heterogeneous articulation [и^і], [ê], [ô] etc.).

Among the phonetic features in the system of consonantism, we note, first of all, the affirmation of [ц], [р], [т], [с] (the last is mostly in postfix -ся, (-сь)), a significant softening of a number of consonants due to the absence of [y] sound, its replacement by [і], lack of sound [f] etc.). All the noted phonetic features quite logically testify to the fact that the studied dialect belongs to the Middle Polish Dialect of the Northern Ukrainian natural habitat. At the same time, the collected material gives grounds for asserting that the noted features practically do not undergo dynamics in terms of their replacement by the literary language, in contrast to, for example, lexical features, which indicates not only their archaic nature, but also their persistence from generation to generation over a considerable period of time, because the phonetic system is the most stable component of the general linguistic system of dialect speech, which, thanks to the preservation of a number of archaic features in the system of vocalism and consonantism, clearly identifies the inhabitants of the dialect as representatives of the Middle Polish ethnolinguistic continuum against the background of others, since it is the most established and the least susceptible to extralinguistic factors.

Key words: hovirka, Middle Polish Dialect, dialect text, phonetic features, vocalism, consonantism.